

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL II.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő
Deák Péter

Írta

Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György, Kőhalmi László,
Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József, Szabados Tamás,
Vékás Lajos

ISBN 978 963 454 908 6

Kiadja az Akadémiai Kiadó
1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.
www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Deák Péter, Földi András, Hamza Gábor, Herger Csabáné, Képes György,
Kőhalmi László, Lengvári István, Schweitzer Gábor, Szabadfalvi József,
Szabados Tamás, Vékás Lajos, 2024
© Akadémiai Kiadó, 2024

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

Gyárfás István (1822–1883), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja

Gyárfás István jogász és történész, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja 1822. július 17-én született Dömsödön (Esztergom vármegye). 1883. július 16-án hunyt el Kiskunhalason.

1878. június 14-én választották a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának. Akadémiai székfoglaló értekezését 1879. január 13-án tartotta „Dobó István Egerben” címmel. A székfoglaló még ugyanabban az évben, 1879-ben nyomtatásban is megjelent.

Tudományos munkássága elismerésének jele volt az, hogy a Magyar Történelmi Társulat választmányi tagjának választotta.

Édesapja, léczfalvi Gyárfás Pál református lelkészként került Kiskunhalasra. Gyárfás István ezért gyermekkorában ebben a városban nevelkedett és járt iskolába. Kiskunhalason végezte a gimnáziumot is.

Jogi tanulmányokat a korban szokásosnak, elfogadottnak számító két éven át (biennium), 1840–1841-ben Debrecenben, a magas színvonalú oktatást biztosító Debreceni Református Kollégiumban folytatott. Később, 1841 és 1843 között ugyancsak a Debreceni Református Kollégiumban teológiát tanult. Ügyvédi oklevelet csaknem egy fél évtized múlva, 1846-ban Pesten szerzett.

Gyárfás István 1843-ban Eperjesen kezdte meg jogi pályáját. Ebben a városban volt először joggyakornok. A következő évben, 1844-ben Pozsonyban már a pozsonyi ítélőtáblán joggyakornok.

Három évvel később, 1847/1848-ban ügyvédi gyakorlatát Kiskunhalason folytatta. Ott a Jászkun Kerület, mely 1791-ben elnyerte az országgyű-

lési követküldés jogát, és az 1876-ban hatályba lépő közigazgatási reformig állt fenn, tiszteletbeli aljegyzője is volt.

Gyárfás István az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc idején ugyancsak Kiskunhalason aktív részt vállalt a forradalmi eseményekben. A forradalom és szabadságharc oldalán küzdő szabadcsapatokat is szervezett. Ezen felül – ami különösen súlyos vétségnek számított – 1849-ben tagja lett a rögtönítélő bíróságnak.

A forradalom és szabadságharc leverését, 1849 augusztusát követően néhány hónapon át bujdosni volt kénytelen. 1850-ben azonban az osztrák hatóságok megszüntették az ellene indított büntetőeljárást.

Gyárfás István már 1850-ben folytatta, pontosabban folytathatta bírói munkáját. 1851 és 1854 között Kiskunfélegyháza járási alkapitánya volt. 1854-től Gödöllőn lett szolgabíró. Gyárfás István 1862-ben lett kerületi táblabíró Kiskunhalason. 1871-ben Szabadkán királyi ügyésszé nevezték ki.

Két évvel később, 1873-ban pedig ítélőtáblai rendes bírói kinevezést kapott a fővárosban. Ez a kinevezés bírói pályája, „karrierje” legmagasabb fokát jelentette amellest, hogy ez a kinevezés országos viszonylatban is a komoly szakmai elismerés jele volt.

Gyárfás István komoly pozíciót vállalt a református egyházban. 1870 és 1876 között a kiskunhalasi református egyház főgondnoki tisztét is – választás alapján – betöltötte.

Gyárfás István sok elfoglaltsággal járó jogászi, bírói tevékenysége mellett folytatta történeti kutatásait. Fő szakterületét kétségtelenül a jászkunok történetének kutatása képezte. Foglalkoztatták továbbá nyelvészeti és régészeti (archeológiai) kérdések is. Számos joggal, jogi kérdésekkel foglalkozó írása, tanulmánya is megjelent nyomtatásban.

Cikkeit, tanulmányait a Fővárosi Lapokban, a Vasárnapi Ujságban, a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapban, valamint a Halasi Újság című lapban tette közzé.

Gyárfás István felett az emlékbeszédet a Magyar Tudományos Akadémián – elhunytát évekkel követően, 1887-ben – Szilágyi Sándor (1827–1899), a jogi és bölcséleti tanulmányokat egyaránt folytató kitűnő történész, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Magyar Történelmi Társulat titkára, a budapesti Egyetemi Könyvtár igazgatója tartotta.

A viszonylag fiatalon, 61 éves korában elhunyt Gyárfás István emlékét Kiskunhalason ma márványtábla, szobor és utca egyaránt őrzi. A Kiskunhalasi Református Kollégium Diákotthona is az ő nevét viseli. Sírja a kiskunhalasi régi református temetőben található.

A bíróként működő jogász, elsősorban jogtörténész és történész Gyárfás István életpályája, munkássága jogász, jogtudós és történész kortársai a

jogászai, elsősorban a közigazgatásban és a törvénykezésben (bíráskodásban) betöltött tevékenységhez kapcsolódik. Gyárfás István vitathatatlan érdeme a magas színvonalú, tudományos igényű forráskutatás és -elemzés.

Gyárfás István a XIX. század második felében a magyarországi jogászok és történészek körében ismert jogtudósnak és történésznek számított. Az oklevelek, dokumentumok körültekintő, tudományos igényű elemzésére épülő jogtörténeti és történeti munkái, bár nem egy esetben ma már meghaladott teóriák, prekonceptciók hivatkozási alapjául szolgálnak, századunk második évtizedében is figyelmet érdemelnek.

Hamza Gábor

Gyárfás István főbb munkái

Tárnokvölgyi ütközet, és a hunscythák temetkezési módja. Századok, 1867; *A jászkunok története. I–IV. kötet.* Kecskemét, 1870–1885 (E munkája hasonmás (reprint) kiadásban is megjelent 1992-ben Budapesten); *Czölöpmaradványok Halason.* In: Archeológiai Értesítő, 1870. II. kötet; *A fekete sereg.* Századok, 1877; *Dobó István Egerben.* Székhelyi értekezés, Budapest, 1879 (Értekezések a tört. tud. köréből. VIII. 5.); *A paraszt vármegye.* Budapest, 1882; *A jászkunok nyelve és nemzetisége.* Budapest, 1882; *A Petrarka-codex kún nyelven.* Budapest, 1882; *A jászkunok személyes és birtokviszonyainak történelmi és jogi fejtegetése.* Budapest, 1883; *Jerney János emlékezete.* Budapest, 1884 (Emlékbeszédek I. 9.); *Óskeresztény műemléki tanulmányok.* Budapest, 1887 és *Pannónia óskeresztény emlékei.* Budapest, 1889.

Felhasznált irodalom

Szilágyi Sándor: *Emlékbeszéd Gyárfás István I. tag felett.* Budapest, 1887 és Fekete Dezső: *Gyárfás István (1822–1883) élete és munkássága.* Kiskunhalas, 1983.